

Christian 5.s kjortel, ca. 1690

Rosenborg 7-238/240

Introduktion

Beskrivelse, materialer, snit

Mode

Dragtens historie

Tilstand

Konservering

Andre dragter som tilhørte Christian 5.

Kilder, litteratur

Introduktion

Christian 5.s ridedragter – hans daglige arbejdstøj – var både praktiske og pragtfulde. Han bar dragter som denne både i krig og til festlige rideturneringer. I 1675 var ridedragten knælang med rundskårne skøder, der lå beskyttende over benene – og lå flot over sadlen bagtil. I ryggen var kjortlen opslidset, så man nemt kunne stige af og på hesten. Foroven sad tøjet helt tæt til kroppen uden løse dele, der kunne hænge fast i grene o.l.

Ærmerne er dobbelte: glatte med store, opbøjede manchetter forneden, over snævre, tilknappede underærmer i et andet stofmønster. Kjortlen her er syet af rødt

uldklæde, overbroderet med guld. Den lukkes midtfor med store, syede guldknapper, og Elefantordenens sølvbroderede bryststjerne sidder på venstre bryst.

Ridning var en af Kongens vigtigste færdigheder: han var til hest til daglig, når han var i krig og også når han festede. *Karussel* var en turnering, som bestod af en række rideøvelser og konkurrencer til hest. Måske har Kongen båret denne dragt ved karussellen i 1695 i anledning af hans 50-års fødselsdag. Denne guldbroderede dragt er i samme stil som den, de udklædte deltagere bar.

Rigtige uniformer var noget nyt i 1675, og soldaterne måtte selv betale dem – men formen med en løsthængende kjortel over knæbukser og støvler var den samme som Kongens.

Beskrivelse

Kjortlen er syet af to forstykker, to rygstykker og to ærmer. Den har ingen krave. Den lukkes midt foran med 21 tætsiddende, runde knapper, der er syet med guldtråd. Forlorne knaphuller fortsætter ned langs hele forkanten.

Der er to sæt ærmer: yderærmer af kjortlens stof med en bred, opslået manchete, hvor man ser det lyse, rødt- og guldmønstrede forstof. Manchetten er knappet til ærmet med store, betrukne knapper. Snævre underærmer af det samme lyse forstof er syet fast i skuldere sømmen sammen med yderærmet, for at illudere en separat jakke under kjortlen.

På forstykkerne er to store lodrette lommestridser, lukket med knapper og omkranset med guldbroderi. Der er desuden slids i sidesømmen, så kongen har kunnet stikke hånden ind til lommer i underdragten eller benklæderne.

Om livet sidder kjortlens kårdegehæng – et bælte i samme stof og broderi som kjortlen og med to stropper til at hænge kården i.

På venstre forstykke sidder Elefantordenens bryststjerne i sølvbroderi. Indvendigt i livet sidder fire stropper til at hæfte benklæderne i, da man endnu ikke brugte livrem. Stropperne er forstærket med bånd under foret helt op til skuldere sømmene.

Materialer

Kjortlen er syet af rødt uldklæde overalt broderet med et spinkelt, symmetrisk rankeværk i guldtråd. Broderiteknikkerne er nedlagt syning og fladsyning. Langs forkanterne, ryggen, omkring lommestridserne og skuldrene samt langs ærme sømmene er broderet en 8 cm br. borte bestående af to skiftende, fyldige, stiliserede blomster- og bladmotiver. Langs de øvrige sømme findes en smallere, men lignende borte. Broderiet i borterne, der er meget tættere broderet end resten, er udført i relief med *sprængning* (broderi med guldtråde over forhøjede motiver) med massive guld- og sølvtråde og *lahn* (massive, udtrukne metaltråde) med nedlagt syning og *cantiller* (snoede, spiralformede metaltråde).

Broderiet

Broderiet er udført på de enkelte dragtdele, før de blev syet sammen. Det er kun muligt, når man er sikker på dragtens pasform på forhånd, da man ellers kunne risikere at skulle klippe ind i det kostbare broderi.

Forstoffet er sribet – et ret nyt indslag i de kongelige modedragter. Det er brugt som kontrast på de opslåede manchetter og underærmerne. Det lyse silkeatlask er hvid i bunden med tynde, røde striber dannet af spinkle blomsterranker med enkelte blomsterhoveder vævet med

guldtråd. Pladsen imellem blomsterrankerne er udfyldt med forskellige ornament, blomster, sole med strålekrans – alle *brocheret* (vævet i partier fremfor over hele bredden) med guldtråd. Rapport: højde 14,2 cm, bredde 7,8 cm, banens bredde 50 cm, ægkant 0,8 cm med to røde striber omkring en hvid stribe. Stoffet er muligvis italiensk.

Kårdegehængen er foret med rødt silketaft. Livvidde: 107 cm, br. 5,5 cm.

Snit

Dragten er tætsiddende til taljen, men med et vidt skørt, der giver god plads til bevægelse og til ridning. Snittet er modificeret efter dagligdragten, som på dette tidspunkt var en længere og løsere dragt som hed *justaucorps*, (mandekjortel eller kjol) som var forløberen for den moderne habitjakke. Til karusseller plejede man at klæde sig ud i flotte eller fantastiske dragter, ofte beskrevet som 'klassisk', 'bibelsk', 'romansk' og lignende.

Det kan ses på dragten, at Kongen var noget skævt i ryggen; højre skulder er højere end venstre.

Dragtens historie

1718: Rosenborg inventarprotokol. p. 474: *Een røed skarlagens Kiortel ofveralt Bourderit med Guld, Med Guld traa Knapper og Stierne, underfoerit med sribet stof, med Guld blommer udj; som Sahl. Kong Christian Dend Femte har brugt paa Carosel.*

Hvem syede og broderede dragten? Hvis kjortlen er udført før 1692 er den sikkert blevet broderet af Kongens kendte perlestikker Henning Ermandinger. Han døde i 1692.

Da dragten findes i den første, bevarede liste over Rosenborgs dragtsamling kan den være indkommet sammen med andre af Christian 5.s dragter kort efter hans død i 1699. Dragten har stor lighed med den, som Kongen bærer på gobelinserien vævet til Rosenborgs Riddersal. Gobelinerne viser de danske sejre i de skånske krige 1675-79. (billede)

Dragten har antagelig været blandt de udstillede i vægskabe i gangene da Rosenborg åbnede som offentligt museum i 1838. I 1860-61 blev dragterne fordelt i de forskellige kongers værelser, for Christian 5.s vedkommende i Marmorværelset, audienssalen (Værelse 6) og nuværende kustodeværelse: "nogle pragtfulde og kostbare dragter som Christian 5. har benyttet ved ridderspil".

I 1910 blev dragterne nyopstillet i de samme rum, og i 1923 blev Christian 5.s dragter flyttet til vægmontre i Stengangen, hvor de forblev til de flyttedes til et permanent dragtgalleri i Kommandantboligen i 1976. Fra 1980 var der her skiftende dragtstillinger, og denne dragt er siden udstillet i 1981 på Metropolitan Museum of Art, New York, ved særudstillingen "Sophie Amalie: den onden dronning?" i 1986 på Rosenborg og i 1992 i "Riddarlek och Tornerspel" i Livrustkammaren, Stockholm.

Tilstand, konservering

Det tynde silkefor er meget slidt paa udsatte steder. Antagelig er det i 1940'erne blevet udbedret ved nedsyning til et støttestof indfarvet til formålet. Løse guldtråde i broderiet er blevet sikret og igen syet fast. Dragten blev som sikkerhedsforanstaltning opmålt af en skraeddermester i 1910, da man frygtede at dragterne ville foregå helt.

Andre dragter som har tilhørte Christian 5.

På Rosenborg findes Christian 5.s salvingsdragt (1671), salvingskåbe (1671), 3 læderkøllerter (ca 1675), en to-delte karusseldragt af lyseblåt silkestof, polsk kjortel (slåbrok), fløjls hue, fløjlskjortel, silketrøje.

Kilder, litteratur

Rosenborgs inventarier

Sigrid Flømand Christensen: *Kongedragterne fra 17. og 18. Aarhundrede*, Kbh. 1940.

Jørgen Hein og Katia Johansen: "Sophie Amalie: den onde dronning?", udstillingskatalog, Rosenborg 1986.

Katia Johansen og Peter Kristiansen: *Rosenborgtapeterne*, Rosenborg, 1999.